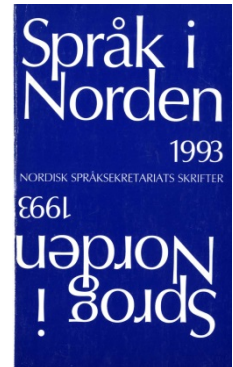

Sprog i Norden

Titel: En samnordisk termbank – nu viktigare än någonsin
Forfatter: Kjell Westerberg
Kilde: Sprog i Norden, 1993, s. 95-101
URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/sin/issue/archive>

© Nordisk språksekretariat

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre numre af Sprog i Norden (1970-2004) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

En samnordisk termbank - nu viktigare än någonsin

Av Kjell Westerberg

Inför de nyligen påbörjade förhandlingarna om ett eventuellt svenskt medlemskap i EG har det från språkvårdarhåll riktats en uppmaning till regeringen att värna om svenskans ställning. Regeringen har i sitt svar framfört att man tänker hävda att svenskan måste få samma status som de nuvarande EG-språken om Sverige blir medlem i EG.

Oberoende av hur framgångsrika Sverige och de övriga nordiska länderna är i att hävda det nationella språkets ställning kommer vi att behöva en samnordisk termbank. En sådan termbank skulle helst bestå av all slags terminologi som finns tillgänglig i Norden. Den behövs även om Sverige, Norge eller Finland inte skulle bli medlemmar i EG, eftersom vi fortfarande kommer att behöva ta hänsyn till EGs regler - och därmed till EG-terminologin. Kanske är det då ännu viktigare att även vi som är utanför en mycket snäv krets av ämnesexperter vet vilka skillnader och likheter det finns mellan t ex svenska nationella företeelser som *penningspolitik*, *medbestämmanderätt*, *familjebidrag* och EGs *monetary policy*, *co-determination*, *family benefits* och *family allowances*.

Mot den bakgrunden borde även Island ha intresse av att lagra sin EG-terminologi i en sådan nordisk termbank. Danmark har redan sin terminologi inarbetad i EG-kommissionens allmänt åtkomliga termbank, EURODICAUTOM, och i EG-rådets interna termbank, TIS. På kort sikt är därför en samnordisk termbank främst till nytta för de övriga nordiska länderna. Om man däremot vill att traditionell nordisk kulturgemenskap i vid bemärkelse skall resultera i ett nära nordiskt samarbete inom EGs ram, har termbanken också intresse för danskar.

Trots att det sedan länge har funnits tekniska förutsättningar och tillräckligt med material för en omfattande nordisk termbank, har det inte tidigare funnits en gemensam användning och nytta som skulle ha motiverat kostnaderna för uppbyggnad

och underhåll. EFTA-ländernas översättningsarbete inför EES-förhandlingarna – och numera också inför eventuella EG-medlemskap – har paradoxalt nog skapat bättre förutsättningar för en sådan termbank.

Någon samlad nordisk termbank med enbart EG-termer existerar inte ännu. Däremot finns det nationella termbanker med likartat material som lätt skulle kunna samordnas. I Sverige finns en termbank med EG-termer som förvaltas av TNC, Tekniska nomenklaturcentralen. Delar av den termbanken har sedan kompletterats med finska motsvarigheter av TSK, Centralen för teknisk terminologi i Finland, som därmed har en termbank med motsvarande material.

Typiska termposter ur de två termbankerna kan se ut på följande sätt i en nedbantad form:

enTE	plenipotentiary	enTE	Advisory Committee on Safety, Hygiene and Health Protection at Work
svTE	befullmäktigad	svTE	Rådgivande kommittén för arbetarskyddsfrågor
fiTE	täysivaltainen edustaja	fiTE	työturvallisuuden, työhygienian ja työterveyshuollon neuvoa-antava komitea
enKX	have designated as their Plenipotentiaries	svUR	EGT, L 183, 24.2 1988, s. 34
frKX	ont désigné comme plénipotentiaires		
svKX	har som befullmäktigade utsett		
fiKX	ovat ... nimittäneet täysivaltaisiksi edustajikseen		
svUR	Romfördraget ingr. 10		

enFL	make a regulation
svFL	utfärda en förordning
enKX	<i>In order to carry out their tasks the Council and the Commission shall ... make regulations, issue directives</i>
svKX	För att fullgöra sina uppgifter skall rådet och kommissionen ... utfärda förordningar och direktiv
svUR	Romfördraget art 189,1

Förklaringar:

enTE engelsk term/namn
svFL svensk fras
frKX fransk kontext
svUR svensk källa
EGT = Europeiska gemenskapernas officiella tidning

Som framgår av exemplen ingår både termer, fraser och namn i termbankerna, dvs sådana textelement som inte bör eller får varieras om texten i sin helhet skall vara entydig. Poster med termer eller fraser innehåller vanligtvis textavsnitt (kontexter) som visar termen eller frasen i dess sammanhang. Om begreppen är definierade i de dokument som termerna är hämtade ur redovisar vi givetvis också definitionerna.

Helt oberoende av detta svensk-finska samarbete har en EG-termbank byggts upp inom norska UD. Ett exempel på en termpost i den norska termbanken ser ut på följande sätt (termposten är här redovisad i nedbantad form):

F hvd	agriculture
ref	386L0278;A2
ref	JO L 181/86;7
E hvd	agriculture
N hvd	landbruk
brk	EØS
brk	MILJØ
kom	Legaldefinisjon i teksten.
mrk	«Samnavn på en rekke næringsgreiner der dyrking av jord er grunnleggende for produksjonen, dvs. jordbruk (med husdyrbruk), hage-, skog- og meieribruk.»

Förklaringar:

F hvd fransk huvudterm
ref källa för föregående fälts innehåll
brk tillämpningsområde
kom kommentar
mrk kommentar enbart för internt bruk
JO = Journal Officiel

En samnordisk termbank borde inte bara bestå av EG-terminologi som utökas allteftersom termer förekommer i texter som översätts till de nordiska språken. I det fortsatta översättningsarbetet skulle det vara värdefullt att ha så mycket som

möjligt av tillgänglig terminologi samlad så tidigt som möjligt.

I praktiken finns redan embryot till en sådan nordisk termbank allmänt tillgängligt. Det utgörs av det material som finns i de termbänker som är uppbyggda av fem nordiska terminologiorgan: TNC, TSK, RTT (Rådet för teknisk terminologi i Norge), Íslensk málnefnd på Island och Terminologigruppen i Danmark. Denna termbank består av ca 100 000 termposter som alla innehåller en definierad term på minst ett nordiskt språk och minst ett EG-språk, främst engelska; oftast finns det fem-sex språk i varje termpost. Detta material är åtkomligt på en CD-ROM-skiva, Termdök, som dessutom innehåller de viktigaste posterna ur EGs termbank EURODICAUTOM.

Vi har således redan inlett arbetet med att bygga upp en nordisk termbank. Hur skulle den kunna byggas ut? Det finns mycket intressant material att fånga in från olika fackordböcker, vissa allmänordböcker och i viss mån i företagsinterna termbänker. Allt detta sammantaget skulle redan idag kunna utgöra ett värdefullt hjälpmedel inte bara vid översättningsarbete utan också som verktyg för att bringa ordning och reda i en snårig terminologi för en delvis ny begreppsvärld.

Vid uppbyggnaden av en sådan nordisk termbank skulle säkert den största kostnaden ligga i arbetet med att ständigt förbättra kvaliteten. Även om de översättningar som hittills gjorts i översättningen av EGs regelverk idag utgör den bästa EG-terminologin på svenska, är den långt ifrån optimal och behöver därför förbättras i en rad avseenden. Bland annat bör flera definitioner tillföras. Även de termposter som nu finns på Termdök-skivan skulle må bra av en genomgång och komplettering.

Nu är det inte bara material för inmatning som behövs för att skapa en gemensam termbank. Det måste också finnas datorer och programvaror som kan hantera stora mängder terminologisk information. Dessutom behövs en genomtänkt strukturering av olika slags information, dvs ett termpostformat, som tillgodoser de behov som kan finnas hos de tilltänkta användarna. Det kan vara fråga om åtkomst via modem, CD-ROM, skraddarsydda utdrag för uppläggning på egen dator eller tryckta ordlistor.

Sist men viktigast är kravet på att ha en organisation som gör själva arbetet och som ansvarar för att materialet hålls aktuellt och allmänt tillgängligt. Såvitt jag vet finns det idag ingen annan organisation än Nordterm – de nordiska terminologiorganens samarbetsforum – som skulle kunna klara av en sådan uppgift. I och med att Nordisk språksekretariat är representerat i Nordterm, skulle de nordiska språknämnderna också kunna bli engagerade i arbetet.

I inofficiella sammanhang framförs ofta uppfattningen att vi främst borde satsa på att förbättra vår språkkompetens på engelska med tanke på det internationella samarbetet. Man understryker detta resonemang bland annat med att hävda att engelska och franska i praktiken har en särställning som arbetspråk inom EG-administrationen. Detta utgör inte något skäl för oss att lägga mindre vikt vid våra nationella språk. Tvärtom behöver vi i lika hög grad som tidigare nationella fackspråk med en väl underhållen terminologi. Vi nordbor utgör som grupp inget undantag från regeln att man bäst kan uttrycka komplicerade företeelser på sitt modersmål. Eftersom begreppsförståelse hela tiden baseras på det språk som man kan hantera bäst, är det viktigt att vi åtminstone står på stadig grund i våra respektive nationella språk.

I väntan på att vi skall få till stånd en samnordisk termbank av det slag som har skisserats vill jag förmedla svaren på de frågor som jag ställde i början av artikeln. De EG-begrepp som där angavs – *monetary policy*, *co-determination*, *family benefits* och *family allowances* – skulle kunna beskrivas på följande sätt:

enTE	monetary policy
daTE	penge- og valutapolitik; monetær politik
deTE	Währungspolitik
deDE	Gesamtheit der Massnahmen des Staates, die darauf abzielen, die Volkswirtschaft mit notwendigen Zahlungsmitteln zu versorgen, und den monetären Rahmen für die aussenwirtschaftlichen Beziehungen zu setzen
Källa:	EURODICAUTOM

enTE **co-determination**
daTE medbestemmelse
daDE tysk form for varetagelse af arbejdstagernes interesser i
bedrifter og virksomheder; institutionaliseret
arbejdstagerrepræsentation i aktieselskabers bestyrelse;
men også virksomhedsnævnets økonomiske, sociale og
personale medbestemmelse ifølge den tyske lov om
virksomhedsorganisation
Källa: EURODICAUTOM

enTE **family benefit**
svTE familjeförmån
enDE all benefits in kind or in
cash intended to meet
family expenses ...
excluding the special
childbirth allowances
svDE alla vård- eller kontant-
förmåner, som är av-
sedda att täcka en
familjs utgifter ... utom
de särskilda bidrag vid
barns födelse
svUR EGT 22.8.1983, s 13
Källa: TNCs EG-termer

enTE **family allowance**
svTE familjebidrag
enDE periodical cash benefits
granted exclusively by
reference to the number
and, where appropriate,
the age of members of
the family
svDE periodiska kontant-
förmåner som utges
endast på grundval av
familjemedlemmarnas
antal och, i förekom-
mande fall, deras ålder
svUR EGT 22.8.1983, s 13
Källa: TNCs EG-termer

Deras närmaste svenska motsvarigheter skulle kunna beskrivas som:

penningpolitik *monetary policy*. Flera olika definitioner förekommer. Enligt en vanlig definition består penningpolitiken av det offentliga åtgärder i samband med transaktioner på fordringsmarknaderna, medan åtgärder i samband med andra betalningar till och från det offentliga, t ex ändring av skattesatser och tidigare-läggning av offentliga investeringar, räknas som finanspolitik.
Källa: Termer i nationalekonomi. Innebörd och sammanhang.
Liber Förlag 1986.

Familjebidrag kan, efter ansökan därom hos hemkommunen, utgå till bl a värnpliktig och honom närstående, i form av familjepening, bostadsbidrag, näringsbidrag och begravningsbidrag.
Källa: Norstedts juridiska ordbok. Juridik från A till Ö. 1985.

medbestämmande rätt att utöva visst inflytande vid beslutsfattande vanl. för arbetstagarrepresentanter

medbestämmandelag lag som ger arbetstagarorganisationer rätt att förhandla och träffa kollektivavtal om medbestämmande i företagen i frågor som rör arbets- och företagsledning o.d.

Källa: Svensk ordbok. Esselte Studium 1988.

Faktaruta om Nordterm

Nordterm är ett samarbetsforum för organisationer, företag och personer i de nordiska länderna som engagerar sig i teoretiskt och praktiskt terminologiarbete, inberäknat utbildning och fackspråksforskning.

Kärnan i Nordterm utgörs av de nationella terminologiorganen.

Nordterms syfte är att:

- främja samarbetet mellan de nordiska länderna inom terminologiområdet genom utbyte av information, genomförande av gemensamma projekt, anordnande av konferenser, symposier och kurser
- säkerställa att de nordiska länderna gemensamt deltar i terminologiarbete på internationell nivå

Nästa Nordterm-symposium äger rum i Stockholm i november 1993.

Sekretariatsansvaret ligger för tillfället hos:

Tekniska nomenklaturcentralen
Västra vägen 9 C
S-171 46 SOLNA